

Türkiye'de Profesyonel Turist Rehberliği Mesleğinde Uzmanlaşma: Bölgelerin Mevcut Durumu ve Geleceğe Dönük Öneriler (Specialization in Professional Tourist Guiding Profession in Turkey: Current Situation of The Regions and Future Recommendations)

Kurtuluş KARAMUSTAFA^a , * Bilgehan KILIÇHAN^b

^a Erciyes University, Faculty of Tourism, Department of Tourism Management, Kayseri University, Rector's Office, Kayseri/Türkiye

^b Erciyes University, Institute of Social Sciences, Department of Tourism Management, Kayseri/Türkiye

Makale Geçmişi

Gönderim Tarihi: 17.12.2023

Kabul Tarihi: 19.03.2024

Anahtar Kelimeler

Turist rehberliği

Uzmanlaşma

Uzmanlık alanları

Rehberlikte uzmanlaşma

Türkiye

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkiye özelinde profesyonel turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşma konusunda mevcut durumu değerlendirmek ve bölgeler bazında potansiyel uzmanlaşma alanlarını tespit ederek geleceğe yönelik önerilerde bulunmaktır. Literatür incelendiğinde turist rehberliğinde uzmanlaşma konusunda gerçekleştirilen çalışmaların uzmanlık türlerinin açıklanması ve meslek örgütlerinin organize ettiği uzmanlık eğitimleri üzerine gerçekleştirilen çalışmalar olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışma ile mevcut durum ortaya konulup potansiyel uzmanlık alanları değerlendirilmekte, eksikliklere dikkat çekilip geleceğe yönelik önerilerde bulunulmaktadır. Bu bakımdan, kavramsal bir çalışma özelliği taşıyan bu çalışmanın literatürdeki eksikliği doldurarak akademik çevrelere faydalı bir çalışma olması olasıdır. Diğer taraftan gerek sektörde profesyonel olarak turist rehberliği mesleğini icra eden kişilere, gerekse turist rehberliği mesleğini yapmak üzere eğitim alan adaylara yoğun rekabet ortamında diğer meslektaşlarından farklılaşmalarına yönelik yol gösterici bir çalışma olması nedeniyle önemli bir çalışma olarak görülmektedir. Bu bağlamda, literatür taramasından hareketle, çalışmada öncelikle turist rehberliğinde uzmanlaşma konusu irdelenmiş ve Türkiye'de gerçekleştirilen uzmanlık eğitimlerinden hareketle mevcut durum değerlendirilmiştir. Ardından, Türkiye'de bölgelerin turizm potansiyellerine göre turist rehberliği uzmanlık alanları ortaya konulmuş ve dikkat çeken eksiklikler vurgulanmıştır. Sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılarak akademik çevrelere ve sektör uygulayıcılarına yönelik çıktılar tartışılmış, gelecek çalışmalara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Keywords

Tourist guidance

Specialization

Specialization areas

Specialization in guidance

Turkey

Makalenin Türü

Kavramsal Makale

Abstract

This study aims to evaluate the current situation of specialization in the professional tourist guiding profession in Turkey and to make suggestions for the future by identifying potential areas of specialization on a regional basis. In the literature, it is seen that the studies on specialization in tourist guidance are studies on the explanation of the types of specialization and the specialization training organized by professional organizations. However, this study reveals the current situation, evaluates potential areas of expertise, draws attention to shortcomings, and makes suggestions for the future. In this respect, this conceptual study may be useful for academic circles by filling the gaps in the literature. On the other hand, it is seen as an important study that guides both those who are professionally engaged in the tourist guiding profession in the sector and the candidates who are trained to do the tourist guiding profession, to differentiate themselves from their colleagues in an intensely competitive environment. In this context, based on the literature review, firstly, the subject of specialization in tourist guidance was examined and the current situation was evaluated based on the expertise training held in Turkey. Then, according to the tourism potentials of the regions in Turkey, tourist guidance specialization areas were presented, and the striking deficiencies were highlighted. In the conclusion part, a general evaluation was made, the outputs for the academic circles and sector practitioners were discussed, and suggestions for future studies were made.

* Sorumlu Yazar

E-posta: bilgehankilichan@gmail.com (B. Kılıçhan)

DOI: 10.21325/jotags.2024.1379

GİRİŞ

Turizm sektöründeki gelişmelerle son yıllarda turizm hareketliliklerinin artış gösterdiği ve buna paralel olarak değişen tüketim kalıplarının olduğu görülmekte, turistlerin özel ilgi alanlarına yönelik tatil yeri tercihinde buldukları bilinmektedir. Öyle ki, turistlerin ilgi, talep ve beklentilerine cevap vermek üzere birtakım alternatif turizm türleri ortaya çıkmış ve her geçen gün bu turizm türlerine yenileri eklenmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak da turistlerin özel ilgilerine yönelik hizmetlerin çeşitliliği artmaya başlamıştır. Nasıl bir turizm işletmesi turistlerin ilgilerine cevap vermek üzere hizmetlerine yön veriyorsa profesyonel turist rehberleri de turistlerin ilgilerine kayıtsız kalmayıp kendilerini geliştirerek mesleklerinde farklı alanlarda uzmanlaşmaya yönelmişlerdir.

Günümüzde turistler farklı arzu, talep ve beklentiler ile profesyonel turist rehberlerinin kapısını çalmakta ve onlardan ilgi duydukları alanlar hakkında derinlemesine bilgi sahibi olmalarını beklemekle beraber ilgi alanlarına yönelik beceri sahibi olmalarını da talep edebilmektedirler. Bu noktadan hareketle, özellikle alternatif turizm türlerine bağlı olarak gelişen özel ilgi turları profesyonel turist rehberlerinin mesleklerinde farklı alanlarda uzmanlaşmalarını beraberinde getirmiştir (Arslan, 2018). Ayrıca sayısı her geçen gün artan profesyonel turist rehberleri de kendi aralarında rekabet avantajı sağlamak amacıyla farklı alanlara yönelerek diğer rehberlerden farklılaşma yoluna gitmekte ve özel ilgi turlarında aranan kişi olmak istemektedirler. Pek tabii ki aranan kişi olmak için özel ilgi alanlarında uzmanlaşmak yeterli değildir. Bununla birlikte üstün yabancı dil bilgisi, genel kültür bilgisi, üst düzey insan ilişkileri, geniş bir çevre ile birtakım yönetsel bilgi ve becerilere de sahip olmak gerekmektedir.

Mesleki anlamda hâlihazırda bu işi profesyonel olarak icra edenler için önemli olduğu kadar bu mesleğe adım atacak, henüz öğrenci olarak profesyonel turist rehberi adayları olan kişiler için de profesyonel turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşma son derece önemli bir husus olarak görülmektedir. Öyle ki, lisans ve lisansüstü düzeyde bazı yükseköğretim kurumlarında “profesyonel turist rehberliğinde uzmanlaşma” ile ilgili birkaç farklı ders okutulmaya başlanmakta (Eser, 2020) ve son yıllarda akademik çevrelerce birtakım çalışmalar gerçekleştirilmektedir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde; daha çok profesyonel turist rehberliği mesleğindeki uzmanlaşmanın önemi (Koroğlu & Gudu Demirbulat, 2017; Arslan, 2018; Yenipınar & Yılmaz, 2019), uzmanlaşma alanları (Başoda vd., 2018; Sarıbaş ve Öter, 2019; Tanrısever 2019; Güzel, Göksal ve Şahin, 2019; Koroğlu ve Ulusoy Yıldırım, 2019; Akyurt Kurnaz & Kurnaz, 2019; Gökdemir & Yeşildağ, 2019; Yıldız, 2019; Tetik Dinç & Gudu Demirbulat, 2019; Akdu, 2019; Yetgin, 2019; Ünal, 2019; Balıkoğlu & Karaman, 2019; Keskin, 2019; Ayaz, 2019; Kalyoncu & Yüksek, 2019; Arslan & Çiftçi, 2020; Kargiglioğlu, Erkol Bayram & Bayram, 2020; Türkmendağ & Türkmendağ, 2020; Güçlütürk Baran & Özoğul, 2020; Yolal & Aşan, 2020; Ay & Yetgin, 2020; Yolal & Sevinç, 2020; Koroğlu, vd., 2020; Aylan, 2020) ve uzmanlaşma eğitimlerine (Koroğlu & Gudu Demirbulat, 2017; Arslan, 2018; Yenipınar & Yılmaz, 2019; Ulusoy Yıldırım & Avcıkurt, 2019; Çeşmeci, 2020) ilişkin çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak dört bir yanı turistik çekiciliklerle dolu ve pek çok farklı özel ilgi turu düzenleme potansiyeline sahip Türkiye'nin her bölgeye ait potansiyel çekiciliklerinden hareketle hangi alanlarda uzmanlaşmış rehberlere ihtiyaç olabileceğinin değerlendirildiği ve bu kapsamda sektöre önerilerde bulunan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın literatürdeki ilgili boşluğu doldurmak adına akademik açıdan önemli bir çalışma olduğu söylenebilir. Ayrıca bu çalışma ile gerek hâlihazırda profesyonel turist rehberliği mesleğini icra eden kişilere gerekse bu mesleği icra etmek üzere eğitim alan kişilere yol gösterici bir kaynak olması adına faydalı bir çalışma olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda, çalışmada öncelikle mesleki uzmanlık, dünyada ve Türkiye'de turist rehberliği

mesleğinde uzmanlaşma konularına ilişkin kavramsal çerçeve sunulmakta, ardından turist rehberliği mesleğinde bazı uzmanlık alanlarına ve Türkiye'de bölgelerin potansiyellerine göre turist rehberliği uzmanlık alanları değerlendirilmekte, sonuç ve öneriler başlığı altında ise çalışmanın akademik çevrelere ve sektör uygulayıcılarına dönük çıktıları tartışılmakta, gelecek araştırmalara yönelik önerilere yer verilmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Mesleki Uzmanlık

Meslek kavramı, literatürde genellikle belirli bir bilgi ve beceri ustalığına dayanan, etik kurallarla yönetilen, uzun ve yoğun akademik hazırlık gerektiren, iyi ücretli ve prestijli bir iş olarak tanımlanmaktadır (Cruess, Johnston & Cruess, 2004; Monteiro, 2015). Uzmanlık kavramı ise belirli bir alanda sahip olunan bilgi veya beceri olarak tanımlanmakta ve bu alana özgü kararlar almak veya uygun eylemler gerçekleştirmekle ilişkili olduğu belirtilmektedir (Carchiolo vd., 2010). Esasen, Batı ülkelerinde; alınan eğitim düzeyi ve yapılan görevlerin niteliğine göre meslekler "uzman meslekler" (professions) ve "beceriye dayalı meslekler" (vocations) olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır (Kuzgun, 2000). Uzman meslekler kavramı "özel eğitim veya belirli bir beceri gerektiren, genellikle yüksek düzeyde eğitim gerektirdiği için saygı duyulan her tür iş" anlamında kullanılırken "grup olarak kabul edilen belirli bir iş türünü yapan insanlar" olarak da tanımlanmaktadır (Cambridge Dictionary, 2021). Beceriye dayalı meslekler kavramı ise "hayattaki amacın o olduğunun düşünüldüğü ve özel becerilere sahip olunan işler" olarak açıklanmaktadır (MacMillan Dictionary, 2021). Bu tanımlardan anlaşıldığı üzere; uzman meslekler, belli bir eğitim neticesinde yapmaya hak kazanılan ve toplum içerisinde saygınlığı olan meslekler olarak görülürken, beceriye dayalı meslekler insanların sahip olduklarına inandıkları yetenekler sonucu kendilerini yapmak üzere yetiştirdikleri meslekler şeklinde açıklanabilir. Örneğin, turist rehberliği bir uzman meslek iken marangozluk beceriye dayalı bir meslektir.

Mesleki uzmanlık kavramı ise literatürde profesyonellik ve profesyonelleşme ile aynı anlamda kullanılmakta ve benzer bir kavram olan "ustalaşma" ile de açıklanmaktadır (Altıok & Üstün, 2014). Bu bağlamda, mesleki uzmanlıktan bahsedebilmek için profesyonelleşmeden bahsetmek gerekmektedir. Profesyonelleşme, bir mesleğin uzmanlaşmış bilgi, uzmanlık ve etik standartlarla karakterize edilen bir meslek haline gelme sürecidir (Wilensky, 1964). Bu süreç, örgün eğitim ve öğretim yoluyla mesleki beceri ve yetkinliklerin kazanılmasının yanı sıra iş üzerinde özerklik ve kontrol sağlanmasını da içermektedir (Abrahams vd., 2019). Uzmanlaşmış bilgi ve becerilerin edinilmesi, profesyonelleri profesyonel olmayanlardan ayıran profesyonelleşmenin önemli bir yönüdür (Veles ve Carter, 2016). Profesyoneller bu uzmanlığı genellikle bilinçli uygulamalar yaparak, becerilerini geliştirerek ve kendi alanlarında yüksek kaliteli kararlar vererek edinirler (Richters vd., 2015). Sonuç olarak profesyonelleşme, uzmanlık bilgisinin edinilmesi ve uygulanmasını, aktarılabilir becerilerin geliştirilmesini ve uzmanlık uygulamaları yoluyla toplumsal rollerin yerine getirilmesini içeren karmaşık bir kavram olarak özetlenebilir.

Turist Rehberliği Mesleğinde Uzmanlaşma

Turist rehberleri, tur operatörleri tarafından hazırlanan paket turların ve bireysel turların uygulanmasından sorumludur. Sektörün yüksek nitelikli ve çok yönlü çalışanlarıdır. Tur operatörleri turistlerini, bilgilerine, karakterlerine, etik ilkelerine ve uzmanlıklarına güvenerek profesyonel turist rehberlerine emanet ederler. Uzmanlaşma, turist rehberlerine ayrı sorumluluklar da yükleyebilmektedir. Bu bağlamda, profesyonel turist

rehberleri ulusal ve uluslararası turizm eğilimlerini takip etmeli, potansiyel tur bölgelerini veya turistik ürün türlerini meslektaşlarından önce öngörmeli, kendilerini sürekli olarak eğitmeli ve geliştirmelidir (Yenipınar & Yılmaz, 2019).

Ziyaretçilere ziyaret edilen bölge hakkında önemli bilgileri aktaran ve ziyaretçilerin gözünde ilk imajı oluşturan meslek profesyonellerinden biri turist rehberleri olup ziyaretçilerin memnuniyetleri ve sadakatleri üzerinde oldukça önemli etkiye sahiptirler. Ayrıca, turist rehberlerinin ülkelerini tanıtmaya ve olumlu bir imaj yaratma konusundaki etkinliklerinin yanı sıra iyi bir tatil deneyimi yaşatma, turizm gelirlerini artırma ve rekabet üstünlüğü sağlama adına da önemli katkıları bulunmaktadır. Bu noktadan hareketle, turist rehberlerinin donanımlı profesyoneller olabilmeleri son derece önemli bir husus olup, ancak etkili ve kaliteli eğitim almaları ve alanda uzmanlaşmaları ile mümkün olabilir (Yenipınar & Zorkirişçi, 2013; Albuz, vd., 2018). Unutulmamalıdır ki bilgisi, becerisi, kültürü, tutum ve davranışları ile çalıştıkları ülkeyi ve ülke insanını temsil edecek, doğru tanıtacak, ziyaretçilerin memnun ve olumlu izlenimlerle ülkelerine geri dönmesini sağlayacak en önemli aktörler turist rehberleridir. Turist rehberlerinin eğitimi; hassas ve ciddi bir biçimde ele alınması gereken önemli bir konudur (Kuşluvan & Çeşmeci, 2002). Turist rehberlerinin uzmanlaşmaları da ancak teorik ve pratik olarak kaliteli bir eğitim sürecinden sonra sahada mesleği icra ederek zaman içerisinde tecrübe kazanmaları ve kendilerini geliştirmek adına çaba sarf etmeleri ile mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda, yükseköğretim sürecinin ardından çalışma kartı alıp mesleğe adım atan turist rehberleri yaşam boyu öğrenme becerileriyle donatabilir, çeşitli meslek örgütlerinin açtıkları eğitim programlarına katılabilir ve sürekli okuma faaliyetlerinde bulunabilirler.

Turist rehberleri farklı konularda uzmanlaştıklarında sürekli tur yaptıkları yerler dışına çıkarak monoton bir hayattan uzaklaşıp kendilerine yeni sayfalar açabilmektedirler. Bu da mesleği her zaman aşkla, tutkuyla ve büyük özveriyle yapan turist rehberlerinin daha yüksek motivasyonla çalışmalarını sağlarken, diğer taraftan turistlerin memnuniyetlerini arttırmada ve unutulmaz deneyimler yaşamalarını sağlamada kendilerini sürekli olarak geliştirmeleri gerektiği konusunda farkında olmalarını sağlamaktadır (Güzel & Köroğlu, 2019). Ayrıca belirli alanlarda uzmanlaşmış profesyonel turist rehberlerinin sayısının az olduğu durumlarda kazançları da fazla olmakta, uzmanlık alanı ile ilgili çeşitli çevrelere yol gösterici danışmanlık hizmetleri de verebilmektedirler. Bu bağlamda, turist rehberliğinde uzmanlaşma, “tur operatörünün ihtiyaç duyduğu yeni bir destinasyon ve turistik ürünle ilgili henüz diğer rehberlerin farkında olmadığı alanlarda kendini geliştirip derinlemesine bilgi sahibi olduğu, farkındalık ve farklılık kazandığı, düzenli ve sürekli çalışma ile uygun kazanç olanakları sunan rakipsiz bir alanın aranılan nadir turist rehberi olmak” olarak tanımlanmaktadır (Yenipınar & Yılmaz, 2019). Başka bir ifadeyle, turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşma hem rehberin kendisine hem de hizmet ettiği alana değer katan, birtakım eksiklikleri kapattığı için turist memnuniyetini de beraberinde getiren önemli bir gerekliliktir. Bu gereklilik sonucu ortaya çıkan ihtiyacı karşılamak adına da profesyonel turist rehberliği uzmanlaşma eğitim programlarının çeşitliliğinin ve sıklığının artırılması dünya turizmi için son derece önemlidir.

Dünyada Turist Rehberliği Mesleğinde Uzmanlaşma

Dünya genelinde turist rehberliği mesleğinde belirli alanlarda uzmanlaşmaya yönelik düzenlenen eğitim programları incelendiğinde, çeşitli kurum ve kuruluşların düzenlediği sertifika programlarının olduğu ancak düzenli eğitimler olmadığı, dönemin ihtiyaçlarına yönelik olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, aşağıda dünya genelinde turist rehberliği alanında en büyük çatı kuruluşlar olan Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu

(WFTGA) ve Avrupa Turist Rehberliği Kuruluşları Federasyonu (FEG) başta olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlarca organize edilen eğitim programları gösterilmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Dünyada Bazı Turist Rehberliği Uzmanlaşma Eğitim Program Örnekleri

Kurum/Kuruluş	Eğitim
Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (WFTGA)	<i>Hands on Tourist Guiding</i> -Pratik Rehberlik Becerilerini Geliştirmeye Dönük Bir Uzmanlık Eğitimi
Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (WFTGA)	<i>Train the Trainer (TtT)</i> -Bölgesel Düzeyde Eğiticilerin Eğitimi Uzmanlık Eğitimi
Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (WFTGA)	<i>International Train the Trainer (ITtT)</i> -Uluslararası Düzeyde Eğiticilerin Eğitimi Uzmanlık Eğitimi
Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (WFTGA)	<i>Site Guide Training (SGT)</i> -Alan Rehberliği Eğitimi
Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (WFTGA) <i>International Wilderness Leadership School</i> (Alaska)	Specialist Guiding Courses-Dağcılık, Kayak, Tırmanma, Rafting, İlk Yardım ve Kurtarma Eğitimleri
Yorumlayıcı Rehberler Derneği (<i>The Interpretive Guides Association</i>)	Yürüyüş, Müze, Otobüs Turu, Rafting, Bisiklet, Ata Binme, Dalış ve Dağcılık üzerine uzmanlık eğitimleri düzenlemektedir.
Avrupa Turist Rehberliği Kuruluşları Federasyonu (FEG)	<i>Western Silk Road Experience</i> -İpek Yolu Uzmanlık Eğitimi
Avrupa Turist Rehberliği Kuruluşları Federasyonu (FEG)	<i>Internet Marketing for Tourist Guides</i> -İnternet Pazarlaması Eğitimi
Alberta, Kanada	Tour Guide Professional Program-Tur Rehberliği Profesyonel Program
Güney Afrika	<i>National Qualification Framework (NQF) Levels 2 and- Ulusal Yeterlilik Çerçevesi (NQF) Seviye 2 ve 4</i>
Singapur	<i>Workforce Skills Qualifications Tourist Guide Programme İşgücü Becerileri Nitelikleri Turist Rehberliği Programı</i>
Hindistan	Tourist Guide-Craftsmen Training-Turist Rehberi-Esnaf Eğitimi Programı,
Hindistan	<i>Train the Trainer (TtT)</i> -Bölgesel Düzeyde Eğiticilerin Eğitimi Uzmanlık Eğitimi
Kıbrıs	<i>Hands on Tourist Guiding</i> -Pratik Rehberlik Becerilerini Geliştirmeye Dönük Bir Uzmanlık Eğitimi

Kaynaklar: Chowdhary ve Prakash, 2009; Dünya Turist Rehberleri Birliği Federasyonu (WFTGA); Avrupa Turist Rehberliği Kuruluşları Federasyonu (FEG); The International Wilderness Leadership School ve The Interpretive Guides Association internet sitelerinden derlenerek oluşturulmuştur.

Tablo 1'deki eğitim programları incelendiğinde çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından verilen bu eğitimlerin bir kısmının turist rehberlerinin kişisel gelişimlerine yönelik eğitim programları olduğu, bir kısmının ise belirli alanlarda uzmanlaşmaya yönelik eğitimler olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye'de Turist Rehberliği Mesleğinde Uzmanlaşma

Türkiye'de turist rehberliği mesleğinde uzmanlık eğitimleri 6326 sayılı Turist Rehberleri Meslek Kanunu kapsamında Turist Rehberleri Birliği veya birliğe üye meslek odaları tarafından organize edilmektedir (TUREB, 2021). Ancak, uzmanlık eğitimleri belirli bir program çerçevesinde belirli aralıklarla her bölgede organize edilmemekte, yerel yönetimlerin ve meslek odalarının özverileri ile gerçekleştirilmektedir. Tablo 2'de Türkiye'de gerçekleştirilen bazı uzmanlaşma eğitim programlarına ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Esasen olması gereken tüm turist rehberlerinin belirli takvimlerde kendi iş takvimlerini ayarlayabilecekleri şekilde farklı bölgelerde farklı zaman dilimlerinde bu eğitimlerin gerçekleştirilmesidir. Tabloda diğer dikkat çekici unsur eğitimlerin 2000'li yıllardan itibaren ortaya çıkmış olmasıdır. Daha önceden küçük çaplı eğitimlerin gerçekleştirildiği bilirse de bu eğitimlere ilişkin bilgilere meslek örgütlerinin internet sitelerinde yer verilmemektedir.

Sektör uygulayıcılarının yürüttüğü çabaların yanı sıra akademik çevrelerin de profesyonel turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşma konusunda çalışmaları bulunmaktadır. Black ve Weiler (2002), turist rehberlerinin eko turizm endüstrisindeki rollerini ele almak ve Avustralya'da eko turizm rehberleri için yeni geliştirilmiş EcoGuide ismi ile bir uzmanlaşma eğitimi sertifika programının uygulanmasını açıklamak amacıyla bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Bir süre sonra, Black ve Ham (2005), eko turizm özelinde geliştirilen EcoGuide sertifika programının gelişimini analiz etmek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. İlgili çalışmada, paydaşlardan toplanan veriler ışığında bu eğitim programının eko turizm özelinde turist rehberlerinin gelişimine olumlu katkıları olsa da rehberlerin çalıştığı ortamlarla (parklar ve rekreasyon alanları) ilgili materyal eksikliklerinin olduğu vurgulanmıştır. Tetik (2012), Türkiye'de turist rehberlerinin eko turizm alanındaki yeterlilik düzeylerini incelediği çalışmasında bu alanda yerleşik bir uzmanlaşma bulunmadığının ve uzmanlaşma alanlarının acilen belirlenmesi gerektiğinin altını çizmiş, ayrıca üniversitelerin uzmanlık eğitimi vermedeki önemini vurgulamıştır. Türkiye'deki turist rehberliği hizmetlerinin mevcut durumunun değerlendirildiği farklı bir çalışmada ise profesyonel turist rehberlerinin mevcut bilgi ve beceri düzeylerinin uzmanlık eğitimleri aracılığıyla artırılması gerekliliğine vurgu yapılmıştır (Çetin & Kızırmak, 2012). Bu görüşü destekler şekilde, Köroğlu, Köroğlu ve Alper (2012) doğa ve çevre rehberlerinin kendi alanlarında uzman olmaları ve özel eğitim almaları gerektiğini vurgulamışlar, ayrıca turist rehberlerinin alanlarında uzmanlaşmalarını ve uzmanlık sertifikası almalarını sağlamak için uzmanlık programları açılması gerekliliğini belirtmişlerdir. Bu görüşlerden kısmen farklılaşan bir çalışmada Ulusoy, Manav ve Köroğlu (2016), turist rehberliği meslek örgütlerinin turist rehberlerine verdikleri destekleri incelemek amacıyla 13 farklı meslek örgütüyle görüşmeler gerçekleştirmişler ve meslek örgütlerinin üyelerine eğitim gezileri, uzmanlık eğitim kursları, söyleşiler, konferanslar, sosyal etkinlikler ve mesleki konularda yardım şeklinde katkılar sundukları ortaya çıkmıştır. Gürsoy ve Karaman (2019) ise turist rehberlerinin kişisel ve mesleki yetkinliklerine, kişisel gelişim çabalarına ve performans yetkinliklerine verdikleri önemi vurguladıkları çalışmalarında meslek örgütlerinin uzmanlık eğitimleri ile eğitim gezileri düzenlediklerini ancak bu faaliyetlerin sadece turist rehberlerinin mesleki gelişimine yönelik olduğunu ve turist rehberlerinin kişisel gelişimlerine yönelik organizasyonlar düzenlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Diğer taraftan, Akpınar (2020) turist rehberlerine verilen uzmanlaşma eğitimlerinin niteliğini, bu eğitimlerin rehberlere sağladığı faydaları ve sertifikaların rolünü araştırdığı çalışmada, COVID-19 pandemisi döneminde yaygınlaşan uzaktan eğitim yönteminin rehberlikte uzmanlaşma için yeterli olmadığı sonucuna ulaşırken verilen sertifikaların sektörde karşılığını bulmadığını vurgulamıştır. Literatürde farklı uzmanlaşma alanlarına yönelik gerçekleştirilen çalışmalar da bulunmaktadır. Akdu vd. (2018), sağlık turizmi özelinde sağlık turizmi rehberliğini tartıştıkları çalışma kapsamında, yükseköğretim kurumlarında sağlık turizmi rehberliği ile ilgili derslerin "ilkyardım" ve "temel sağlık bilgisi" dersleriyle kısıtlı kaldığını ve "sağlık turizmi" özelinde bir dersin ise sadece üç üniversitenin müfredatında yer aldığını tespit etmişlerdir. İrigüler ve Güler (2015), profesyonel turist rehberlerinin gastronomi turizmine olan katkıları ile rehberlerin bu konudaki görüşlerini araştırmak üzere bir çalışma yürütmüşler, rehberlerin çoğunluğunun Türkiye'nin sahip olduğu zengin mutfak mirası nedeniyle gastronomi turizmi için yüksek potansiyele sahip olduğuna inandıklarını ortaya koymuşlar ve gastronomi alanında uzmanlaşmanın önemini vurgulamışlardır. Bu bağlamda, Başoda vd. (2018) turist rehberliğinde gastronomi uzmanlığı, gastronomi turları ve gastronomi rehberliği için kavramsal bir çerçeve önermişler ve bu alanda uzmanlaşmanın önemini vurgulamışlardır.

Özetle, literatürde çeşitli özel ilgi alanlarına yönelik uzmanlık eğitimlerinin mevcut durumlarını incelemek üzere gerçekleştirilen çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmaların çeşitliliği ve sayısı kısıtlı kalmıştır. Farklı uzmanlık alanlarında çalışmaların yapılması gerektiği ortadadır. Ayrıca meslek kuruluşlarının sağladığı uzmanlık eğitimi imkânlarının az sayıda ve çeşitlilikte var olmasına karşın kesinlikle geliştirilmesi gerektiğini vurgulayan çalışmalar da bulunmaktadır. Literatürdeki eksiklikten hareketle, mevcut çalışmanın turist rehberliğinde uzmanlaşma konusundaki bilgi birikimine katkı yapması açısından önemli bir çalışma olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Türkiye'de Gerçekleştirilen Bazı Uzmanlaşma Eğitim Programları

Uzmanlaşma Eğitim Programları	Düzenleyen Kurum ve Kuruluşlar	Yıl
<i>İstanbul'a Yönelik Uzmanlaşma Programları</i>		
-İstanbul Kültür ve Sanat Rehberliği	İRO	2007-2008-2009-2010-2012
-Antik ve Geç Antik Çağlarda İstanbul	İRO	2008
-İstanbul'da Yalılar	İRO	2013
-İstanbul'da Su Yapıları	İRO	2013
-İstanbul'da Ticari Yapılar	İRO	2013
-İstanbul'da Mimari	İRO	2013
-Bizans İstanbul'u	İRO	2013
-Osmanlı İstanbul'u	İRO	2013
-Topkapı Sarayı	İRO	2015
-Eyüp Sultan Tarihi Merkezi	İRO	2017
-Zeytinburnu Eğitim Gezisi	İRO	2023
<i>Anadolu'ya Yönelik Uzmanlaşma Programları</i>		
-Çanakkale Savaşları	İRO-ÇARO	2003
-Çatalhöyük	İRO	2003
-Çanakkale ve Çanakkale Gelibolu Tarihi Milli Parkı	İRO-Çanakkale Valiliği	2005, 2006
-Türk Halıcılığı	İRO	2008
-Eskişehir ve Çevresi	ANRO	2016
-İslam Tasavvuf Tarihi ve Sufizm	İZRO	2016
-Doğu Roma Mirası	İRO	2017
-Göbeklitepe ve Mezopotamya	ŞURO	2019
-Kayseri-Kaniş ve Karum Uzmanlık Gezisi	NERO	2019
-Troia ve Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı	ÇARO	2019
-Büyük İskender'in Ayak İzinde Semineri	İZRO	2020
-Afyon Frigyası ve Savaş Alanları Uzmanlık Eğitimi	TUREB	2021
-Isparta Tanıtım Eğitim Gezisi	ARO	2022
-Mezopotamya Uzmanlık Eğitimi	ŞURO	2022
-Doğu Anadolu Zap-Botan Uzmanlık Eğitimi	ŞURO	2022
-Kadifekale'den Basmane'ye İzmir Eğitim Gezisi	ATRO	2022
-Eskişehir Uzmanlık Eğitim Gezisi	ANRO	2023
-Agora Eğitim Gezisi	İZRO	2023
-Kuşadası İkioklu Mahallesi Eğitim Gezisi	ATRO	2023
<i>İnanç Turizmine Yönelik Uzmanlaşma Programları</i>		
-Türkiye'de Musevi Mirası	İRO	2004
-İstanbul'da Musevi Mirası Tur Rotası	İRO	2013
-İstanbul'da İslam Tur Rotası	İRO	2013
-İstanbul'da Hıristiyanlık Tur Rotası	İRO	2013
-Yedi Kiliseler	İZRO	2016-2019-2022
<i>Eko-Turizme Yönelik Uzmanlaşma Programları</i>		
-Taksonomi	İRO	2004
-Dağ-Doğa Kültür Yürüyüşü	ARO	2006
-Flora ve Fauna	ARO	2006
-Akseki-İbradı Botanik Turizmi	ARO	2015
-Doğa Yürüyüş Grupları	ATRO	2017
-İbradı-Ormana Tanıtım Eğitim Gezisi	ARO	2022

Tablo 2. Türkiye'de Gerçekleştirilen Bazı Uzmanlaşma Eğitim Programları (devamı)

Gastronomi Turizmi Uzmanlaşma Programları		
-İstanbul'da Gastronomi ve Şarap	İRO	2008
-Gurme ve Gastronomi Uzmanlığı Semineri	GARO	2017
Özel İlgi Turizmi Uzmanlaşma Programları		
-Çocuk ve Müze Mesleki Eğitim	İRO	2004-2008
-Su Altı Arkeolojisi Dalış Turizmi	İRO	2006
-Kuş Gözlemciliğine Giriş	İRO	2008
-Likya Yolu	ARO	2011-2012-2013-2014
-İstanbul'da Kuş Gözlemciliği	İRO	2013
-Yeni Bir Turizm Rotası Olarak Büyük Usta: Mimar Sinan	İRO, TURİNG, İstanbul Valiliği, İstanbul Kalk. Ajn.	2015
-Trakya Bölgesindeki Mimar Sinan Eserleri	İRO	2016
-Doğu Likya Klasik Yürüyüş Eğitimi	ARO	2023

Kaynak: TUREB, ANRO, ARO, ATRO, ÇARO, GARO, İRO, İZRO, NERO ve ŞURO meslek örgütlerinin internet sitelerinden elde edilen bilgiler ışığında hazırlanmıştır.

Turist Rehberliği Mesleğinde Bazı Uzmanlaşma Alanları

Dünya genelinde profesyonel turist rehberlerine yönelik bakış açısındaki değişimle (her şeyi bilen rehberden alanında uzman rehberine yönelim) belirli konu ya da bölgelerde uzmanlaşmaya yönelik çeşitli uzmanlaşma eğitim programları organize edilmektedir (Tetik, 2012). Bu bağlamda, turist rehberliğinde uzmanlaşmanın temelde destinasyon odaklı ve turistik ürün odaklı olmak üzere iki boyutta incelenebileceği belirtilmektedir. Destinasyon odaklı uzmanlaşma; iç turizm, dış turizm ve inbound turizm (yurtdışından gelen turistlere) olmak üzere üç farklı alanda toplanırken, turistik ürün odaklı uzmanlaşma; bölgesel turist rehberliği, yurtdışı rehberliği, protokol rehberliği, kruvaziyer rehberliği, kent turları rehberliği, müze rehberliği, kültür turu rehberliği, kültür-sanat rehberliği, inanç turizmi rehberliği, savaş alanları rehberliği, gastronomi turizmi rehberliği, şarap turu rehberliği, festival rehberliği, doğa turları rehberliği, eko turizm rehberliği, flora ve fauna rehberliği, dağcılık ve trekking rehberliği, dalış rehberliği, safari rehberliği, macera turları rehberliği, atlı tur rehberliği, kuş gözlemciliği rehberliği, fotoğraf turları rehberleri, sağlık turizmi rehberliği, engelli rehberliği, işaret dili rehberliği ve çocuk/öğretici grupları için turist rehberliği gibi çok farklı alanlarda toplanabilmektedir (Yenipınar & Yılmaz, 2019). Ancak bu çalışmada turistlerin ilgi gösterdiği popüler turizm türlerine ilişkin uzmanlaşma alanları incelenmektedir.

Kültür-Sanat Rehberliği Alanında Uzmanlaşma: Bir topluluğun, bölgenin, grubun veya kurumun tarihi, sanatsal, bilimsel veya yaşam tarzına/mirasına ilgi duyarak motive edilen turistlerin ziyaretleri olarak tanımlanan kültür turizmi çoğu turist için ilgi çekicidir (Sillberg, 1995). Kültür ve sanat temelli alternatif turizm çeşitleri turistik potansiyel bulunduran çeşitli bölgeleri geliştirmekle kalmayıp aynı zamanda tarihi, kültürel ve doğal kaynakların tek bir unsur olarak değerlendirilmesine de imkân yaratmakta ve turistlere klasik turizm anlayışının haricinde alternatifler sunmaktadır (Eren & Özsoy, 2019). Bir destinasyonu doğal güzellikleri, sosyal yapısı ve diğer özellikleriyle tanımaya çalışan turistler, o destinasyonda kültürün, ulusun ya da dinin yaşayan bir temsilcisi olarak rehberlerle etkileşim içerisinde olduklarından turistlerin kafalarındaki düşünce yapısının şekillenmesinde rehberlerin rolü üst düzeye çıkmaktadır. Bu yüzden rehberlerin kültür ve sanat alanlarında uzman ve donanımlı olmaları gerekmektedir (Saribaş & Öter, 2019).

İnanç Turizmi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma: İnanç turizmi, farklı dinlere mensup turistlerin kutsal yerleri ziyaret etmesi şeklinde tanımlanmakta olup Türkiye'de inanç turizmi açısından önemli destinasyonlara (Efes,

Antakya, İstanbul vb.) ilişkin turlarda görev alan rehberlerin sayısı her geçen gün artmaktadır (Sargın, 2006). Bu bağlamda, inanç turları alanında kendilerini geliştirmek isteyen rehberlerin önemli kutsal kaynakları okumanın yanı sıra verilen inanç turu uzmanlık eğitimlerini takip etmeleri gerekmektedir (Güzel vd., 2019).

Müze Rehberliği Alanında Uzmanlaşma: Kültür turizminin altında önemli bir paya sahip müzelere yönelik gerçekleştirilen turlarda uzmanlaşma turist rehberleri için önemli bir alanı temsil etmektedir. Esasen, geçmiş zamanlarda yaşamış insan topluluklarına ait kültürel ve tarihi değeri olan nesnelere sergileyerek medeniyetlerin tarihsel oluşumunu dolaylı olarak yansıtan müzeler, insanları geçmiş zamanlara bağlamakta, yüzyıllar boyunca biriken kültürel mirasın farkına varmalarını sağlamakta ve turistlerin ziyaret ettikleri destinasyonlara ilgi gösterdikleri yerlerden biri olmaktadır (Özdoğan, 2007). Turist rehberleri, turları boyunca kendilerine eşlik ettikleri ziyaretçilere tur programları dâhilinde müzeleri de gezdirmektedir. Geçmiş ve geleceği bağlayan, ziyaretçilerin kendilerinden bir parça bulabileceği yaşayan mekânlar olan müzelerin profesyonel bir şekilde gezdirilmesi, müzelere ilişkin güvenilir, doğru ve eksiksiz bilgi verilmesi için müze rehberliği alanında uzmanlaşmayı kaçınılmaz kılmaktadır (Koroğlu & Ulusoy Yıldırım, 2019).

Gastronomi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma: Kültür turizminin altında önemli bir yere sahip olan gastronomi turizmi, günümüzde oldukça popüler bir turizm türü olarak dikkat çekmektedir. Bu turizm türüne ilgi duyan turistler; farklı kültürlerle ait gelenek ve göreneklere tanınmak ile ilgi duyup merak ettikleri yerel tatları deneyimlemek amacıyla üreticileri, festivalleri, restoranları ve özel noktaları kapsayan seyahatlere çıkmaktadırlar (Albayrak, 2013). Bu bağlamda, gastronomi turizminin geliştirilmesi kapsamında tur operatörleri ve turist rehberlerinin de büyük rolleri bulunmaktadır. Tur operatörleri Türk mutfağını iyi bilmeli ve iyi pazarlamalı, turist rehberleri de turlar esnasında gidilen destinasyonun doğal, tarihi, mimari, kültürel vb. özelliklerinin tanıtımının yanında destinasyonun gastronomik unsurlarının da tanıtımına yer vermelidir (Durlu Özkaya & Can, 2012). Gastronomi alanındaki uzman rehberlerin sayısının düşüklüğü göz önüne alındığında, bu alanda ihtiyaç duyulan eğitimlere ağırlık verilerek gerekli altyapı sağlanmalı ve profesyonel turist rehberlerinin daha donanımlı olmaları sağlanmalıdır (İrigüler & Güler, 2017). Gereken eğitim programlarının oluşturulması, sayıların artırılması, yörelere ait uzmanlaşma programlarının yapılması, yöresel gezilerin rehberlerin bakış açılarına olumlu katkılar sunmasıyla hem turistler hem de rehberler adına memnuniyeti sağlamak daha kolay olabilecektir (Akyurt Kurnaz & Kurnaz, 2019). Türkiye'nin gastronomi turizmi potansiyeli dikkate alındığında gastronomi alanında uzman turist rehberlerinin yetiştirilmesine yönelik uzmanlık eğitimlerinin TUREB ve üniversitelerin ilgili bölümlerinin ortaklaşa çalışmaları ile çok üst seviyede verilmesi mümkün olabilir.

Savaş Alanları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma: Savaş alanları turizmi, oldukça kapsamlı ve gerçekleştirilmesi bir o kadar zor turların neticesinde ortaya çıkmaktadır. Öyle ki, seyahat eden kişi ile destinasyon arasındaki gerçek ve/veya tasarlanan tarihsel, ailevi ve kültürel bağlarının güçlü olması beklenmekte; ayrıca rehberlerin de çok donanımlı olması gerekmektedir. Savaş alanları rehberleri, savaş alanlarında uzmanlaşmış kişilerdir. Yapılan araştırmalar, savaş alanlarını gezen turistlerin tarihi bilgiler edinmenin yanı sıra gezdikleri alanda savaşan, gazi olan ya da hayatını kaybeden karakterlerin duygularını da anlamak istediklerini gösterdiğinden, rehberlerin anlatımlarında o anları yaşatmalarını beklemektedirler. Savaş alanlarında uzmanlaşmak isteyen rehberler, bilimsel temele dayalı tarihi belgeler ışığında ziyaretçilere savaşın geçtiği alandaki olayları gerçekçi ve belirli bir kurgu içerisinde anlatması gerekmektedir. Bu yüzden, öncelikle savaş tarihine ilgi duymaları ve savaş sırasında orduları yön veren komutan ve

askerleri araştırmayı sevmeleri gerekmektedir (Gökdemir & Yeşildağ, 2019). Türkiye gibi tarihi savaşlarla dolu bir ülkede bu alanda uzman rehber ihtiyacı olduğu da aşikârdır. Ancak, Türkiye'de bu alanda uzmanlaşma eğitimlerinin sayısının oldukça az kaldığı görülmektedir.

Macera Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma: Risk, belirsizlik ve heyecan unsurlarını içeren bir seyahat davranışı olarak, katılımcı ve ortam tarafından yönlendirilen, gerçek veya görünürde tehlikeli unsurları içeren, doğal çevre ile etkileşimli olarak yürütülen macera turizmi; karada, havada, denizde ve karma faaliyetler olmak üzere dört kategoride ele alınmaktadır (Kamber Taş, 2020). Kaya/buz tırmanışı, kampçılık, gökyüzü dalışı, balon turu ve dalış gibi hem bireysel hem de ekip çalışmasını gerektiren faaliyetler bu kapsamda değerlendirilirken, profesyonel turist rehberlerinden beklentiler her geçen gün artmaktadır. Örneğin, turistler geçmişte rehberlerin bu macera turizmi türleri hakkında genel bilgilere sahip olmasını ve yönlendirmesini yeterli görürken günümüzde rehberlerin de aynı deneyimi beraberlerinde yaşamalarını beklemektedirler. Örneğin, Kapadokya bölgesinde vadilerde bisiklet turu yapmak isteyen bir gruba rehberlik yapacak bir rehberin de kendileri gibi bisiklet kullanmasını beklemektedirler. Ancak, pek çok farklı ilgi alanını kapsamı içine alan macera turizmi alanında rehberlerin her alt alanda uzman olması beklenemez. Bununla beraber, özellikle alanlarda rehberlerin günümüzde kendilerine uzmanlık alanları belirleyip kendilerini kişisel olarak geliştirdikleri bilinmektedir. Ancak meslek örgütlerinin bu konuda vermiş olduğu eğitimler yetersiz kalmıştır. Macera turizmi açısından önemli bir potansiyele sahip olan Türkiye'nin macera turizmi endüstrisinden hak ettiği payı alamamasının önündeki en büyük engellerden biri, bu alanda hizmet verebilecek macera rehberi yetersizliği olarak görülmektedir (Yıldız, 2019).

Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma: Kırsal turizm, agroturizm, çiftlik turizmi, deniz turizmi, akarsu turizmi, dağ ve kış turizmi, yayla turizmi ile mağara turizmi gibi çeşitli alanları kapsamı içerisine alan doğa temelli turizm türleri, temel çekim unsuru olan doğal alanlara yönelik gerçekleştirilen seyahatleri içermektedir (Çoban & Karakuş, 2019). Bu bağlamda, özellikle 1980'li yıllardan itibaren ziyaretçilerin doğayla iç içe, çevre sorunlarından ve stresten uzak, dinlenme odaklı seyahatlere yönelmeleri sonucu; dağlar, yaylalar, mağaralar, akarsular, milli parklar, ormanlar ve vahşi doğal yaşam alanları gün geçtikçe turizmin çekim merkezleri haline gelmiştir (Haberal, 2015). Bu noktada, doğa turları konusunda uzmanlaşmış rehberlerin etkisi son derece önemli olup doğa turu aktivitelerinde teknik açıdan neyin, nasıl kullanılacağını yanı sıra doğadan ve doğal kaynaklardan ne kadar ve nasıl faydalanılacağını bilen kişiler turist rehberleridir. Turist rehberlerinin özellikle doğal kaynakların sürdürülebilirliği konusunda yeterli bilgi ile duyarlılığa sahip olması ve turlarda gruplara aktarması gereklidir (Tetik Dinç & GÜdü Demirebulat, 2019). Ancak bu konuda uzmanlaşmış rehberlerin sayısı da oldukça az olup uzmanlaşma eğitimlerine ihtiyaç bulunmaktadır.

Sağlık Turizmi Rehberliğinde Uzmanlaşma: Sağlık turizmi, sağlığı zarar görmüş bireyler ile mevcut sağlığını koruma içgüdüsüne sahip bireylerin talepleri neticesinde ortaya çıkmış spesifik bir turizm çeşidi olup bu turistler sağlık açısından belirgin bir düzelme hedeflerken diğer taraftan tatillerini geçirmek istemektedirler (Altın vd., 2012). Sağlık turizmi en kabul gören şekliyle, katılanların istek ve ihtiyaçlarına göre "medikal turizm", "termal turizm", "spa ve wellness turizmi" ile "yaşlı ve engelli turizmi" olarak sınıflandırılmaktadır. Sağlık turizminin belirtilen bu türleri, ayrı ayrı kullanılan hizmetler olabildiği gibi, bütünleşik bir hizmet olarak da sunulabilmektedir (Sözbilen & Özkul, 2019). Bu kapsamda, profesyonel turist rehberlerinin uzmanlaşmalarına yönelik çeşitli eğitim programları geliştirilebilir. Böylece; hastaya yol gösterebilen, süreci planlayıp yönetebilen, ani gelişmelerde pratik çözüm

üretebilen sağlık turizmi alan uzmanı rehberler hem yeni iş alanlarına sahip olabilir hem de sağlık turizmi sektörünün gelişmesine olumlu katkılar sağlayabilirler (Akdu, 2019).

Şehir Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma: Turistler bir şehrin kültürünü öğrenmek, alışveriş yapmak, şehirde bulunan tanıdıklarını ziyaret etmek, uluslararası spor müsabakalarını takip etmek ve iş toplantılarına katılmak gibi çok çeşitli amaçlarla şehirleri ziyaret etmektedir. Bu ziyaret amaçları, şehir turizminin; kültür turizmi, iş turizmi, alışveriş turizmi, spor turizmi, akraba ve dost ziyaretleri gibi diğer turizm türleri ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Şehir turizmi genellikle başkentlerde, büyükşehir merkezlerinde, tarihi şehirlerde, kültür ve sanatın yoğun olduğu şehirlerde gerçekleşmektedir (Küçükaltan & Çullu Kaygısız, 2019). Türkiye de şehir turlarının yapılabileceği pek çok şehir bulunmakta ve şehir turlarında uzmanlaşmış turist rehberlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin, Kapadokya bölgesine gelen yabancı kabileler genellikle Kayseri Erkilet Havalimanını kullandıkları için özellikle dönüş günlerinde uçak saatine kadar şehir turu yapmak istemektedirler. Ancak bölgede şehir turu konusunda uzmanlaşmış rehber sayısı oldukça az olduğu için talebe yetişecek rehberler bulunamamakta Kapadokya'dan rehberler eşlik etmektedirler. Bu örnekten hareketle; şehir hakkında güncel bilgilere ve haberlere hâkim, festivaller, etkinlikler, tarih, kültür ve sanat gibi pek çok konuda bilgiler ile donatılmış rehberlerin gelişimini destekleyen şehir turlarına yönelik uzmanlaşma eğitimlerine ihtiyaç bulunmaktadır (Yetgin, 2019).

Kruvaziyer Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma: Turistlere farklı bir deneyim yaşatarak ülkelere deniz yolu aracılığı ile seyahat etme imkânı sunan kruvaziyer gemileri restoran, bar, havuzlar, güzellik merkezi, spor ve rekreasyon alanları gibi birçok özelliği bünyesinde barındıran yüzen oteller olarak nitelendirilmektedir. Kruvaziyer turizm sayesinde uğranan liman destinasyonlarına ciddi turist akını gerçekleşmekte ve bu durum turizmi canlandırırken bir taraftan destinasyonun tanınırlığını arttırmakta diğer taraftan da yerel halk ve esnafın yüzünü güldürmektedir (Albayrak, 2013). Turist rehberleri, kruvaziyer gemiler ile gelen turistlere kısa süreli olarak katıldıkları turlarla ilgili bilgi vermenin yanında ülke tanıtımı konusunda da önemli görev ve sorumluluklar üstlenmektedirler. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nin Alaska Eyaletindeki liman şehirlerinde geçmişte o bölgede "altına hücum" hareketi düzenlenmesinden dolayı ve bölgenin değerli taşlara sahip olmasından dolayı turlar kuyum ve değerli taş alışverişlerini de içermekte, alışveriş esnasında rehberler tarafından destinasyon hakkında detaylı bilgiler de verilmektedir. Kruvaziyer gemilerle gelen turistlere yönelik düzenlenen turlarda uzmanlık eğitimi almış bir rehber; bilgi, beceri, tutum, davranış ve yetenekleri ile turistlerin destinasyondan memnun olarak ayrılmasında ve olumlu bir izlenim sahibi olmalarında etkin rol oynayabilmektedirler (Keskin, 2019).

Etkinlik Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma: Etkinlik turizmi, turistlerin belirli etkinliklere katılmak amacıyla seyahat ettikleri turizm türü olup bu turizm türü ile belirli bir etkinliğin çekiciliğini kullanarak turistleri bir destinasyona çekmek ve özellikle çeşitli ekonomik ve sosyal faydalar sağlamak amaçlanmaktadır. Ayrıca etkinlik turizmi, destinasyonun tanıtımına katkıda bulunarak özellikle düşük sezonlarda turist akışını artırmada ve turizm gelirlerinin yıl boyunca daha dengeli bir şekilde dağılmasını sağlamada etkilidir (Getz, 2008; Getz, 2013). Bu kapsamda, ulusal ve uluslararası nitelikte sportif ya da kültür-sanat etkinlikleri, kongreler, fuarlar, festivaller, sergiler gibi pek çok etkinlik gerçekleştirilmektedir (Timur, Çevik & Kıcırcı, 2014). Sınırlı bir zaman diliminde, unutulmaz bir seyahat deneyimi yaşamak isteyen etkinlik turistleri, deneyimli ve donanımlı turist rehberlerinden hizmet almak istemektedirler. Çünkü turist rehberlerinin tur performansları, turistlerin etkinlik süresiyle sınırlı tatil deneyimlerini

önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bu bağlamda, etkinlik turizmi alanında uzman rehberler yetiştirilmesi turist memnuniyeti ve sadakatının yakalanması için önem arz etmektedir (Balıkoğlu & Karaman, 2019).

Türkiye'de Bölgelerin Potansiyellerine Göre Turist Rehberliği Uzmanlık Alanları

Türkiye sahip olduğu çekicilikler ve zenginliklerle her bölgesinde turizm potansiyeli bulunan cennet bir ülkedir. Her ne kadar güneş-kum-deniz üçlüsü daha ön planda olsa da kültür-sanat, inanç, müze, gastronomi, macera, doğa, etkinlik ve sağlık turizmi gibi çok farklı turizm türlerinin ülke genelinde gerçekleştirilme potansiyeli bulunmaktadır. Bu bağlamda, çalışma kapsamında Türkiye'nin her bölgesinin başlıca turistik çekicilikleri ve turizm potansiyelleri dikkate alınarak potansiyel uzmanlaşma alanları ortaya konulmuştur.

Akdeniz, Ege ve Karadeniz Bölgeleri, yerli ve yabancı turistlerin ülkemizde en fazla rağbet ettikleri bölgeler olarak dikkat çekmektedir. Esasen, geniş kumsalları, güneşi ve tertemiz denizi ile turistleri kendine çeken bölgeler olsalar da kültür yolları, sanat etkinlikleri, gastronomik değerleri, doğal güzellikleri ve tarihi ile turistlerin ilgisini çekebilmektedir. Ayrıca inanç turizmi, macera turizmi, sağlık turizmi ve doğa turları açısından yüksek potansiyele sahip olan bölgelerdir. Bu bölgelerde çok sayıda zengin içerikli müzelerin yer alması, büyük limanların bulunması ve büyük çaplı etkinliklere ev sahipliği yapılması da farklı özel ilgi türlerinde turizm potansiyellerinin olmasını beraberinde getirmektedir. Marmara Bölgesi, başta İstanbul gibi çekici bir ili sınırları içerisinde bulundurmanın avantajı ile turistleri çekmeye yeterli bir potansiyele sahip olsa da Akdeniz ve Ege Bölgelerinin potansiyellerini taşımakta, beraberinde şehir turları ve protokol turlarına da ev sahipliği yapmaktadır. Güneş-kum-deniz üçlüsünden yoksun bölgelerimiz; İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde geçmişten günümüze uzanan tarihin, coğrafyanın, siyasete ve farklı inançlara ev sahipliği yapmanın ve gastronomik değerlerin zenginliği ile turizm alanında çok güçlü potansiyelin olduğu bilinmektedir.

Tablo 3. Türkiye'de Bölgeler Bazında Turist Rehberliği Uzmanlık Alanları

Bölge Adı	Başlıca Turistik Çekicilikleri ve Turizm Potansiyeli	Potansiyel Uzmanlık Alanları
Akdeniz Bölgesi	Aziz Paul Yolu, Adana Altın Koza Festivali, Antalya Altın Portakal Film Festivali	Kültür-Sanat Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Antakya <i>St. Pierre</i> Kilisesi, Antakya Habib-i Neccar Camii, Isparta Pisidia Antik Kenti, Antalya <i>Nicholas</i> -Noel Baba Kilisesi, Hatay <i>St. Paul</i> Anıt Müzesi	İnanç Turizmi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Antalya Aziz Nikolaos Müzesi	Müze Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Hatay-Künefe, Adana-Kebap, Mersin-Tantuni	Gastronomi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Antalya Köprülü Kanyon'da Rafting Turu, Kanyon Turu, <i>Zipline</i> Turu, Yürüyüş Turu, Jeep Safari Turu, <i>Buggy</i> Safari Turu, ATV <i>Quad</i> Safari Turu, Tüple Dalış Turu, Gizemli Koylara Giden Yat Turları, Yamaç Paraşütü	Macera Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Doğa Yürüyüşü, Antalya Manavgat Köprülü Kanyon, Muğla-Fethiye-Antalya Likya Yolu, Kuş Gözlemciliği, Asi, Ceyhan ve Seyhan Nehirleri, Burdur Kapalı Havzaları, Kelebek Gözlemciliği	Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Adana Portakal Çiçeği Festivali, Adana Altın Koza Festivali, Isparta Lavanta Festivali, Antalya Altın Portakal Film Festivali, Mersin Narenciye Festivali	Etkinlik Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma
	Alanya, Antalya ve Mersin Limanları	Kruvaziyer Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma
	Akdeniz Üniversitesi Hastaneleri	Sağlık Turizmi Rehberliğinde Uzmanlaşma

Tablo 3. Türkiye'de Bölgeler Bazında Turist Rehberliği Uzmanlık Alanları (devamı)

Ege Bölgesi	Ephesus-Mimas Yolu	Kültür-Sanat Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	İzmir Meryem Ana Evi, Alaşehir <i>Philadelphia</i> Kilisesi, Manisa Sardes Sinagogu, Denizli <i>Laodikya</i> Antik Kenti, İzmir St. John Kilisesi, Efes Yedi Uyurlar Mağarası	İnanç Turizmi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Afyon Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Savaş Alanları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Dalış Turu, Yürüyüş Turu	Macera Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Doğa Yürüyüşü, Muğla-Aydın Bafa Gölü, Kuş Gözlemciliği, Kuzey Ege, Gediz, Küçük ve Büyük Menderes Havzaları, Kelebek Gözlemciliği	Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Alaçatı Ot Festivali, Urla Enginar Festivali, Manisa Mesir Macunu Festivali, Selçuk Deve Güreşi Festivali, Uluslararası İzmir Fuarı	Etkinlik Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma
	Bodrum, Çanakkale, Çeşme, Dikili, Kuşadası, Marmaris ve İzmir Limanları	Kruvaziyer Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma
	Deniz Mahsulleri ve Mezeler	Gastronomi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
Marmara Bölgesi	İstanbul, Konserler, Müzik ve Film Festivalleri	Kültür-Sanat Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	İstanbul Eyüp Sultan Camii, Fatih Camii, Ayasofya, Topkapı Sarayı, Süleymaniye Camii, Sultan Ahmet Camii, Selimiye Camii, Aya İrini Kilisesi, Bursa Ulu Camii, Bursa Yeşil Külliye, Bursa Osman ve Orhan Gazi Türbeleri, İznik Ayasofya Camii, Edirne Selimiye Camii	İnanç Turizmi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	İstanbul Ayasofya Camii, Topkapı Sarayı ve Harem Dairesi, Arkeoloji Müzesi	Müze Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Doğa Yürüyüşü, Yalova Erikli Yaylası, Adapazarı-Akyazı Sülüklü Göl, Bursa Uludağ, Kuş Gözlemciliği Meriç, Marmara, Susurluk ve Sakarya Havzaları, Kelebek Gözlemciliği	Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı, Afyon Başkomutan Tarihi Milli Parkı	Savaş Alanları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Edirne Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali, İstanbul Müzik Festivali, Kuyumculuk Fuarı, EMITT Fuarı	Etkinlik Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma
	İstanbul Limanları	Kruvaziyer Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma
	İstanbul Hastaneleri ve Sağlık Merkezleri	Sağlık Turizmi Rehberliğinde Uzmanlaşma
	İstanbul	Şehir Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	İstanbul	Protokol Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
İç Anadolu Bölgesi	Gastronomi Yolu	Kültür-Sanat Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Konya Mevlâna Türbesi, Alaeddin Camii, Göreme Açık Hava Müzesi, Hacıbektaş Veli Dergâhı, Kayseri Hunat Hatun Camii, Kırşehir Cacabey Camii ve Gökbilim Medresesi, Ankara Hacı Bayram Camii, Kocatepe Camii, Sivas Şifahiyeye Medresesi, Çifte Minareli Medresesi, Divriği Ulu Camii	İnanç Turizmi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Konya Mevlâna Müzesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Müzesi, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi	Müze Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Ankara İstiklal Yolu	Savaş Alanları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Doğa Yürüyüşü, İhlara Vadisi, Soğanlı Vadisi, Kuş Gözlemciliği, Konya Kapalı Havzası ve Akarçay Kapalı Havzası, Kayseri Sultan Sazlığı, Kelebek Gözlemciliği	Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Malatya Kayısı Festivali, Kayseri Gastronomi Festivalleri	Etkinlik Gruplarına Göre Uzmanlaşma
	Yöresel Mutfaklar	Gastronomi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Erciyes Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri	Sağlık Turizmi Rehberliğinde Uzmanlaşma
	Ankara, Kayseri, Sivas	Şehir Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Ankara	Protokol Rehberliği Alanında Uzmanlaşma

Tablo 3. Türkiye'de Bölgeler Bazında Turist Rehberliği Uzmanlık Alanları (devamı)

Karadeniz Bölgesi	Gastronomi Yolu, Yürüyüş Rotaları	Kültür-Sanat Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Sivas Atatürk ve Kongre Müzesi	Müze Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Doğa Yürüyüşü, Kaçkar Dağları, Ayder Yaylası, Trabzon Uzungöl, Kuş Gözlemciliği, Kızılırmak ve Yeşilirmak Doğu Karadeniz ve Çoruh Havzaları, Kelebek Gözlemciliği	Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Samsun, Sinop, Trabzon Limanları	Kruvaziyer Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma
	Kastamonu, İnebolu, Amasra, Safranbolu	Gastronomi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Trabzon, Rize	Şehir Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
Doğu Anadolu Bölgesi	Ağrı Dağı Tırmanış, Yürüyüş	Macera Turizmi Yönelik Uzmanlaşma
	Erzurum Çifte Minareli Medresesi, Yakutiye Medresesi Ağrı İshak Paşa Sarayı, Van Akdamar Kilisesi	İnanç Turizmi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Kars Allahuekber Dağları Milli Parkı	Savaş Alanları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Doğa Yürüyüşü, Ağrı Kamp Alanı, Kuş Gözlemciliği, Kelebek Gözlemciliği	Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Van İnci Kefali, Van Kahvaltısı	Gastronomi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Şanlıurfa Hz. Eyüp Peygamber Makamı, Balıklı Göl, Hz. İbrahim Makamı Mardin Deyrul Zaferan Manastırı, Kasımiye Medresesi, Veysel Karani Türbesi, Şırnak Cudi Dağı	İnanç Turizmi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Gaziantep Zeugma Mozaik Müzesi, Diyarbakır Cahit Sıtkı Tarancı Evi Kültür Müzesi	Müze Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis Mutfağı	Gastronomi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Nemrut Dağı, Kelebek Gözlemciliği	Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma
	Gaziantep Gastronomi Festivali	Etkinlik Gruplarına Göre Uzmanlaşma

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Bu bağlamda, çalışma kapsamında öncelikle bölgeler bazında önemli turistik çekicilikler ve turizm potansiyelleri araştırılmış ve kategorize edilmiştir. Daha sonra bu çekicilik ve turizm potansiyellerine özgü turist rehberliği uzmanlık alanları eşleştirilmiştir. Bu yöntem sayesinde, alanında uzman rehberlere olan ihtiyacı gidermek adına turist rehberlerine önerilerde bulunmak üzere bir çerçeve ortaya koymak mümkün olmuştur. Tablo 3'te bu çerçeveye yer verilmekte olup çalışmanın sonuç ve öneriler kısmında akademik çevrelere ve sektör uygulayıcılarına dönük çıktılar tartışılmakta ve tavsiye niteliğinde birtakım önerilerde bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Dünya genelinde turizm hareketleri incelendiğinde, güneş-kum-deniz üçlüsünün ana eksen üzerine oturduğu görülse de son yıllarda heyecan-eğitim-eğlence üçlüsünün yavaş yavaş turistlerin tercihlerinde etkili olduğu görülmektedir (Alejziak, 1999). Tüm turistik destinasyonlarda olduğu gibi Türkiye de dünya turizm hareketlerinin yönünü izlemek ve hatta yönünü belirlemek amacıyla yola çıkarak çeşitli planlama ve pazarlama çabaları ile pastadan payını alabilmenin yolunu aramaktadır. Bu bağlamda, Türkiye yoğun rekabet koşullarında diğer destinasyonların önüne geçebilmek adına rakiplerden farklı ürünleri ön plana çıkarmak ve bu ürünlere yönelik sunulan hizmetlerin çeşitliliğini ve kalitesini üst düzeye taşımak istemektedir. Bu noktada, turistlerin seyahatlerinin başından sonuna dek deneyimlerinde önemli rolleri bulunan profesyonel turist rehberlerinin büyük sorumlulukları bulunmaktadır. Turistlerin memnuniyetini sağlayarak unutulmaz tatil deneyimleri yaşatmak arzusuyla çalışan profesyonel turist

rehberlerinin alanlarında uzmanlaşmaları da bu bakımdan son derece önemli olup Türkiye'nin tüm bölgelerindeki turizm potansiyellerine göre uzman turizm rehberlerinin gelişimlerinin sağlanması ve ihtiyaca yönelik planlamaların yapılması son derece önemlidir.

Kavramsal bir çalışma özelliği taşıyan bu çalışmada profesyonel turist rehberlerinin mesleklerine yönelik belli alanlarda uzmanlaşmalarının önemine değinilmiş, Türkiye'de gerçekleştirilen uzmanlaşma eğitim programları ortaya konulmuş ve bu alanda gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda elde edilen akademik çalışmalar irdelenmiştir. Ardından, turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşma alanları ortaya konulmuş ve Türkiye özelinde popüler bazı uzmanlaşma alanlarının detaylarına değinilmiştir. Son olarak da bölgelerin sahip olduğu turistik çekicilikler ile turizm potansiyelleri dikkate alınarak her bölge için potansiyel uzmanlaşma alanları ortaya konulmuştur. Bu bağlamda, çalışmanın gerek akademik çevrelere gerekse sektör uygulayıcılarına dönük birtakım çıktıları bulunmaktadır.

Çalışmanın Akademik Çevrelere Dönük Çıktıları

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen literatür taraması neticesinde turist rehberlerinin uzmanlaşmalarına yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmaların 2000'li yıllardan sonra ağırlık kazandığı görülmektedir. Gerçekleştirilen çalışmaların da turist rehberliği mesleğinde uzmanlaşmanın önemi, uzmanlık eğitimleri ve spesifik bazı uzmanlık alanlarına dönük gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Ancak Türkiye özelinde bölgelerin turizm potansiyelleri açısından mevcut durumları dikkate alınarak turist rehberlerinin uzmanlaşma alanlarını irdeleyen, akademik çevrelere ve sektör uygulayıcılarına tavsiye niteliğinde öneriler sunan yeterli düzeyde güncel bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda, mevcut çalışmanın literatürdeki boşluğu doldurarak akademik çevrelere faydalı bir çalışma olması mümkündür.

Çalışmanın Uygulayıcılara Dönük Çıktıları

Mevcut çalışmada, Türkiye'nin coğrafi bölgelerinin sahip olduğu başlıca turistik çekicilikler ile turizm potansiyelleri dikkate alınarak bir tablo oluşturulmuştur. Bu çekiciliklerin haricinde yüzlerce ve hatta binlerce turizm odaklı çekicilik ve potansiyel sıralamak mümkündür. Buradaki amaç mevcut bölgelerdeki potansiyeli vurgulayıp o bölgelerde belirli alanlarda uzmanlaşma eğitimlerine ihtiyaç olduğunu vurgulamak ve farkındalık yaratmaktır. Öyle ki, profesyonel turist rehberleri ile aday rehberler yoğun rekabet ortamında kendilerini geliştirerek diğer meslektaşlarından farklılaşabilmektedirler. Bunu başaramayan rehberlerin meslek hayatında başarılı olmaları pek mümkün olamamaktadır. Bilinmektedir ki turist rehberlerinin uzmanlaşma eğitimleri sonucunda elde edecekleri sertifikalar ile o alanlarda uzmanlaştıklarına ilişkin ellerinde bir belge olmuş olacak ve o sertifikasyon da rehberlerin bilgi ve becerilerinin hem seyahat acentaları tarafından hem de turistler tarafından tanınmasını sağlayacaktır. Bu da mesleğini profesyonel olarak icra eden bir turist rehberinin istihdam olasılıklarını ve kariyer fırsatlarını iyileştirebilecek ve aranan kişi olarak taban yevmiyeden daha iyi ücretlerde çalışma imkânı bulmalarını sağlayabilecektir. Diğer taraftan, turizm sektörünün paydaşlarının belirli alanlarda uzmanlaşmış rehber eksikliğini de bir problem olarak dile getirdikleri bilinmektedir. Örneğin, gastronomi turizmi alanında gastronomi turları organize etmek isteyen seyahat acentalarının önemli destinasyonlarda yetişmiş gastronomi uzmanı turist rehberlerine, Sultan Sazlığı gibi önemli kuş gözlemciliği yapılan destinasyonlarda uzmanlaşmış turist rehberlerine, özellikle Ankara ve İstanbul gibi büyükşehirlerde protokol ağırlama anlamında kendini geliştirmiş uzman turist rehberlerine ihtiyaç olduğu bilinmektedir. Yine bu sorunun asıl nedeninin uzmanlaşma eğitimlerinin eksikliğinden kaynaklandığı da

bilinmektedir. Bu noktada, profesyonel turist rehberlerinin meslek kuruluşlarının destekleri ile belirli alanlara yönlendirilerek odalar ve üniversitelerin iş birliği ile eğitimler almalarının sağlanması, düşük sezonda kendilerinin geliştirmeleri için bir fırsat olabilecek, kitlesel olarak meslek standartlarının yükselmesini beraberinde getirebilecektir. Bu durum da her bir turizm ürününün kalitesini ve dolayısıyla bölgelerin ve destinasyonların rekabet avantajını artıracaktır. Sonuç olarak profesyonel turist rehberlerinin uzmanlaşmasını topyekûn bir kalkınma hareketi olarak görmek ve bu konuda gerekli planlamaları gerçekleştirip her bölgeye özgü uzmanlık alanlarının sahadan veri toplayarak belirlemek gerekmektedir. Ardından belirlenen eksiklikleri tamamlamak üzere T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın destekleri ile başta Turist Rehberleri Birliği ve tüm meslek odaları olmak üzere, üniversiteler ile iş birliği içerisinde çalışarak uzmanlık eğitim programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde oluşturulacak eğitim programlarının hâlihazırda parça parça, farklı illerde ve kısıtlı zaman dilimlerinde verilen eğitimlerden ziyade aynı içerikte farklı bölgelerde üniversitelerin destekleri ile çok daha nitelikli bir şekilde sunulması mümkün olabilecektir. Ayrıca, her bölgede ihtiyaç duyulan uzmanlık alanına yönelik yükseköğretim düzeyinde meslek yüksekokullarında programlar açılarak veya mevcut turist rehberliği programları uzmanlık programlarına dönüştürülerek planlı bir uzmanlaşma hayata geçirilebilir. Örneğin, Ankara ve İstanbul gibi illerde protokol rehberliği uzmanlık programları ve Gaziantep, Kayseri, Adana gibi illerde gastronomi rehberliği uzmanlık programları açılabilir. Turizm sektörünün tüm paydaşlarının fikirleri ve destekleri ile geliştirilmesi muhtemel bu uzmanlık eğitim programlarının profesyonel turist rehberliği mesleğine ve ülke turizmine ciddi katkılar sunması olasıdır.

Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler

Kavramsal bir çalışma özelliği taşıyan bu çalışmanın turist rehberlerinin uzmanlaşma alanlarına yönelik gerçekleştirilen çalışmalara farklı bir bakış açısı kazandırması muhtemeldir. Benzer konunun farklı coğrafi bölgelerden saha çalışması ile veri toplanarak araştırılması da mümkündür. Bu sayede benzer veya farklı sonuçlar elde edilerek literatüre daha güncel veriler sağlanabilir. Diğer taraftan, seyahat acentalarından ve turist rehberlerinden veri toplanarak bölgelerin ihtiyaç duyduğu uzmanlık alanlarının tespitine yönelik çalışmalar gerçekleştirilerek iki farklı grup arasındaki farklılıklar incelenebilir. Üniversitelerin ilgili bölümlerinde hâlihazırda öğrenci olarak eğitim almaya devam eden öğrencilere uzmanlaşmak istedikleri alanlar sorularak aday rehberlerin kariyerlerine hangi alanlarda uzmanlaşarak devam etme istekleri olduğu incelenebilir. Sahadan toplanan veriler ışığında ihtiyaç olduğu tespit edilen uzmanlık alanlarına öğrencilerin ilgilerinin olup olmadığını inceleyen çalışmalar da gerçekleştirilebilir. Dahası, gelecek çalışmalarda turist rehberliğinde uzmanlaşmaya ilişkin envanterler ya da uzmanlaşma yetkinliklerine özgü ölçekler de geliştirilebilir ve bu sayede henüz öğrencilik seviyesinde turist rehberleri yetişirken uzmanlaşma alanlarını belirleyerek kariyerlerine yön verebilirler. Literatürün bu konu özelinde çok bakir kalmış olması gelecekte gerçekleştirilecek çalışmaların çeşitliliğini ve sayısını da arttıracaktır.

Beyan

Makalenin tüm yazarlarının makale sürecine verdikleri katkı eşittir. Yazarların bildirmesi gereken herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Abrahams, K., Kathard, H., Harty, M., & Pillay, M. (2019). Inequity and the professionalisation of speech-language pathology. *Professions and Professionalism*, 9(3), 1-16.
- Akdu, U. (2019). *Sağlık Turizmi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma*. İçinde. Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (ss. 341-368). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akdu, U., Karakaş, D., Çelik, E., Zurnacı, J. & Tabu, Ö. (2018). Turizm rehberliğinde alan uzmanlığı önerisi: sağlık turizmi rehberliği. *Turist Rehberliği Dergisi*, 1(2), 124-138.
- Akpınar, A. (2020). *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma ve Verilen Uzmanlık Eğitimlerinin Analizi* (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyurt Kurnaz, H. & Kurnaz, A. (2019). *Gastronomi Rehberliği Alanında Uzmanlaşma*. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (ss. 199-230). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Albayrak, A. (2013). *Alternatif Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Albuz, N., Köşker, H., Ercan, F. & Özbek, Ö. (2018). *2017 Yılı Turist Rehberliği Ön Lisans ve Lisans Eğitimine Yönelik Değerlendirmeler*. İçinde N. Hacıoğlu, C. Avcıkurt, A. Kılıç & H.U. Yıldırım (Ed.), *Turist Rehberliği Üzerine Güncel Araştırmalar* (ss. 78-93). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Alejziak, W. B. (1999). *Tourism in the Face of 21st Century's Challenges*, Krakow, Poland: Wyd. Albis.
- Altın, U., Bektaş, G., Antep, Z. & İrbán, A. (2012). Sağlık turizmi ve uluslararası hastalar için türkiye pazarı. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3, 157-163.
- Altıok, H. Ö. & Üstün, B. (2014). Profesyonellik: kavram analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 7(2), 151-155.
- Ankara Turist Rehberleri Odası (2023, 17 Aralık). <https://www.anro.org.tr/>
- Antalya Rehberler Odası (2023, 17 Aralık). <https://aro.org.tr/>
- Arslan, A. (2018). *Turist Rehberliği ve Uzmanlık Alanları*. İçinde S. Eser, S. Şahin & C. Çakıcı (Ed.), *Turist Rehberliği* (ss.119-136). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Arslan, A. & Çiftçi, M. (2020). *İnanç Turizminde Rehberlik Uygulamaları*. İçinde V. Altıntaş & Z. Türkmendağ (Ed.), *Alternatif Turizmde Rehberlik Uygulamaları* (ss. 1-15). Ankara:Detay Yayıncılık.
- Avrupa Turist Rehberliği Kuruluşları Federasyonu (EFTGA) (2023, 17 Aralık). <https://www.feg-touristguides.com/>
- Ay, E. & Yetgin, D. (2020). *Dalış Turizminde Rehberlik Uygulamaları*. İçinde V. Altıntaş & Z. Türkmendağ (Ed.), *Alternatif Turizmde Rehberlik Uygulamaları* (ss. 95-116). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ayaz, N. (2019). *Protokol Rehberliği Alanında Uzmanlaşma*. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (Ss. 497-512). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aydın Turist Rehberleri Odası (2023, 17 Aralık). <https://www.atro.org.tr/>

- Aylan, S. (2020). *Rekreatif Tur Yönetimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Balıkoğlu, A. & Karaman, S. (2019). *Etkinlik Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma*. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (ss. 419-469). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Başoda, A., Aylan, S., Kılıçhan, R. & Acar, Y. (2018). Gastronomi uzmanlığı, turları ve rehberliği: kavramsal bir çerçeve. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 1809-1926.
- Black, R. & Ham, S. (2005). Improving the quality of tour guiding: towards a model for tour guide certification. *Journal of Ecotourism*, 4(3), 178-195.
- Black, R. & Weiler, B. (2002). Tour guide certification in the Australian ecotourism industry: Conception to adulthood. *Tourism and Hospitality on the Edge; Conference Proceedings of the Council for Australian University Tourism and Hospitality Education*, Fremantle, Western Australia.
- Cambridge Dictionary (2023, 17 Aralık). <https://dictionary.cambridge.org/tr/>
- Carchiolo, V., Longheu, A., Malgeri, M., & Mangioni, G. (2010). Context-based global expertise in recommendation systems. *Informatica (Slovenia)*. 34, 409-417.
- Chowdhary, N. & Prakash, M. (2009). Tour guide training in india: a comparison of approach and content with other programs. *Journal of Teaching in Travel & Tourism*, 8(2-3), 161-191.
- Cruess, S., Johnston, S., & Cruess, R. (2004). "Profession": a working definition for medical educators. *Teaching and Learning in Medicine*, 16(1), 74-76.
- Çanakkale Bölgesel Turist Rehberleri Odası (2023, 17 Aralık). <https://caro.org.tr/>
- Çeşmeci, N. (2020). *Turist Rehberlerinin Eğitimi ve Belgelendirilmesi*. İçinde. E. Düzgün (Ed.), *Örnek Olaylarla Turist Rehberliği* (ss. 43-64). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Çetin, G. & Kızılırmak, İ. (2012). Türk turizminde kokartlı turist rehberlerin mevcut durumunun analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(2), 307-318.
- Çoban, Ö. & Karakuş, Y. (2019). *Doğa Temelli Alternatif Turizm Türleri* İçinde Ş. Aydın ve D. Eren (Ed.), *Alternatif Turizm* (ss. 101-126). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Durlu Özkaya, F. & Can, A. (2012). Gastronomi turizminin destinasyon pazarlamasına etkisi. *Türk Tarım Dergisi*, 206, 28-33.
- Dünya Turist Rehberi Birlikleri Federasyonu (WFTGA) (2023, 17 Aralık). Training Courses. <https://wftga.org/training/training-courses/>
- Eren, D. & Özsoy, A. (2019). *Kültür Temelli Alternatif Turizm Türleri* İçinde Ş. Aydın & D. Eren (Ed.), *Alternatif Turizm* (ss. 49-72). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Eser, S. (2020). Lisansüstü turizm rehberliği eğitimi üzerine bir durum analizi. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 8(4), 2956-2984.
- Gaziantep Bölgesel Turist Rehberleri Odası (2023, 17 Aralık). <http://garo.org.tr>

- Getz, D. (2008). Event tourism: definition, evolution, and research. *Journal of Tourism Management*, 29(3), 403-428.
- Getz, D. (2013). Event tourism: concepts, International Case Studies and Research. Cognizant Communication Corporation, USA.
- Gökdemir, S. & Yeşiladağ, B. (2019). *Savaş Alanları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma*. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (ss. 231-259). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Güçlütürk Baran, G. & Özoğul, G. (2020). *Doğa Yürüyüşlerinde Rehberlik Uygulamaları*. İçinde V. Altıntaş & Z. Türkmendağ (Ed.), *Alternatif Turizmde Rehberlik Uygulamaları* (ss. 53-74). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Gürsoy, H. & Karaman, S. (2019). Profesyonel turist rehberlerinin kişisel gelişimi ve mesleki donanımı üzerine bir araştırma. *Turist Rehberliği Dergisi (TURED)*, 2(2), 88-103.
- Güzel, Ö. & Köroğlu, Ö. (2019). *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Güzel, Ö., Göksal, G. & Şahin, İ. (2019). *İnanç Turu Rehberliği Alanında Uzmanlaşma*. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (ss. 101-148). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Haberal, H. (2015). *Turizmde Alternatif Ekolojik Turizm, Doğa Turizmi, Kırsal Turizm, Yayla Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- İrigüler, F. & Güler, M. E. (2015). Türkiye'deki Profesyonel Turist Rehberlerinin Gastronomi Turizmine Bakışı. *I. Uluslararası Gastronomi Turizmi Kongresi Bildiri Kitabı*, İzmir.
- İstanbul Turist Rehberleri Odası (2023, 17 Aralık). <https://iro.org.tr/tr/default.aspx>
- İzmir Turist Rehberleri Odası (2023, 17 Aralık). <https://www.izro.org.tr/default.aspx>
- Kalyoncu, M. & Yüksek, G. (2019). *Öğrenci Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma*. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (ss. 543-574). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kamber Taş, S.S. (2020). *Macera Turizmi*. İçinde R. Temizkan, D. Cankül & F. Gökçe (Ed.), *Alternatif Turizm (Turizmin 41 Türü)* (ss.261-270). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kargiglioğlu, Ş., Erkol Bayram, G. & Bayram, A.T. (2020). *Gastronomi Turizminde Rehberlik Uygulamaları*. İçinde V. Altıntaş & Z. Türkmendağ (Ed.), *Alternatif Turizmde Rehberlik Uygulamaları* (ss. 17-33). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Keskin, M. (2019). *Kruvaziyer Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma*. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (ss. 471-496). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Köroğlu, Ö. & Güdü Demirbulat, Ö. (2017). *Rehberlikte Sertifikasyon, Kalifikasyon ve Uzmanlaşma* İçinde Ö. Güzel, V. Altıntaş & İ. Şahin (Ed.), *Turist Rehberliği Araştırmaları Öngörüler ve Uygulamalar* (ss. 49-79), Ankara: Detay Yayıncılık.

- Köroğlu, Ö. & Ulusoy Yıldırım, H. (2019). *Müze Rehberliği Alanında Uzmanlaşma*. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (ss. 149-197). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Köroğlu, Ö., Balıkoğlu, A., Köksalanlar, A. & Türkmen, M. (2020). *Müzecilik ve Müze Rehberliği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Köroğlu, Ö., Köroğlu, A., & Alper, B. (2012). Doğaya dayalı gerçekleştirilen turizm faaliyetleri içerisinde turist rehberlerinin rolleri üzerine bir inceleme. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14(22), 131-139.
- Kuşluvan, S. & N. Çeşmeci. (2002). Türkiye’de turist rehberliği eğitiminin sorunları ve yeniden yapılandırılması, Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop, T.C.Turizm Bakanlığı Genel Müdürlüğü, 235-242.
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı: Kuramlar Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- Küçükaltan, D. & Çullu Kaygısız, N. (2019). Şehir Turizmi. İçinde Ş. Aydın & D. Eren (Ed.), *Alternatif Turizm* (ss. 237-249). Ankara: Detay Yayıncılık.
- MacMillan Dictionary (2023, 17 Aralık). <https://www.macmillandictionary.com/>
- Monteiro, A. R. (2015). Sociology of the Professions. The Teaching Profession: Present and Future, 47-60.
- Nevşehir Rehberler Odası (2023, 17 Aralık). <https://nero.org.tr/>
- Özören, F. (2007). *Boş Zaman Pazarlaması ve Müzecilikte Bir Uygulama* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Richters, F., Schraagen, J., & Heerkens, H. (2015). Assessing the structure of non-routine decision processes in airline operations control. *Ergonomics*, 59(3), 380-392.
- Sargın, S. (2006). Yalvaç’ta İnanç Turizmi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 1-18.
- Sarıbaş, Ö. & Öter, Z. (2019). *Kültür-Sanat Rehberliği Alanında Uzmanlaşma*. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (ss. 37-64). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Silberberg, T. (1995). Cultural tourism and business opportunities for museums and heritage sites. *Tourism Management*, 16(5), 361-365.
- Sözbilen, G. & Özkul, E. (2019). *Sağlık Turizmi*. İçinde Ş. Aydın & D. Eren (Ed.), *Alternatif Turizm* (ss. 73-100). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Şanlıurfa Bölgesel Turist Rehberleri Odası (2023, 17 Aralık). <https://suro.org.tr/>
- Tanrısever, C. (2019). *Kültür Rotası Gruplarına Yönelik Uzmanlaşma*. İçinde Ö. Güzel & Ö. Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma Özel İlgi Turlarından Özel Konulara* (ss. 65-100). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Tetik, N. (2012). *Turist Rehberlerinin Ekoturizm Alanındaki Yeterlilikleri: Doğu Karadeniz Örneği* (Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Tetik Dinç, N. & Güdü Demirbulat, . (2019). *Doğa Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma*. İçinde . Güzel & . Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma zel İlgisi Turlarından zel Konulara* (ss. 311-340). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- The International Wilderness Leadership School (2023, 17 Aralık). <https://iwls.com/>
- The Interpretive Guides Association (2023, 17 Aralık). <https://interpretiveguides.org/courses/>
- Timur, M. N., evik, S. & Kıcır, G. K. (2014). Etkinlik turizmi: kültür başkenti etkinliklerinin başarı unsurları üzerine bir değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 56-83
- Türkiye Turist Rehberliği Birliği (2023, 17 Aralık). Uzmanlaşma Eğitimi Usul ve Esaslar. <http://www.tureb.org.tr/tr/page/detail/78>
- Türkmendağ, T. & Türkmendağ, Z. (2020). *Erişilebilir Turizmde Turist Rehberliği Uygulamaları*. İçinde V. Altıntaş & Z. Türkmendağ (Ed.), *Alternatif Turizmde Rehberlik Uygulamaları* (ss. 35-52). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ulusoy, H., Manav, S. & Köroğlu, . (2016). Turist Rehberliği Meslek Kuruluşları Tarafından Rehberlere Sağlanan Desteklerin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma. 17. Ulusal Turizm Kongresi, 935-948.
- Ulusoy Yıldırım, H. & Avcıkurti C. (2019). *Turist Rehberi Olmak*. İçinde . Köroğlu & . Güzel (Ed.), *Kavramdan Uygulamaya Turist Rehberliği Mesleği* (ss. 75-111). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- nal, C. (2019). Yurt Dışı Rehberliği Alanında Uzmanlaşma. İçinde . Güzel & . Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma zel İlgisi Turlarından zel Konulara* (ss. 393-417). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Veles, N. & Carter, M. (2016). Imagining a future: changing the landscape for third space professionals in australian higher education institutions. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 38(5), 519-533.
- Wilensky, H. (1964). The professionalization of everyone?. *American Journal of Sociology*, 70(2), 137-158.
- Yenipınar, U. & Zorkirişçi A. (2013). Türkiye ve Avrupa Birliği lkelerinde turist rehberliği eğitimi. *Cağ University Journal of Social Science*, 10(2), 111-136.
- Yenipınar, U. & Yılmaz, L. (2019). *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma*. İçinde . Güzel & . Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma zel İlgisi Turlarından zel Konulara* (ss. 1-35). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yetgin, D. (2019). *şehir Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma*. İçinde . Güzel & . Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma zel İlgisi Turlarından zel Konulara* (ss. 369-391). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldız, S. (2019). *Macera Turları Rehberliği Alanında Uzmanlaşma*. İçinde . Güzel & . Köroğlu (Ed.), *Turist Rehberliğinde Uzmanlaşma zel İlgisi Turlarından zel Konulara* (ss. 261-309). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yolal, M. & Aşan, K. (2020). *Bisiklet Turlarında Rehberlik Uygulamaları*. İçinde V. Altıntaş & Z. Türkmendağ (Ed.), *Alternatif Turizmde Rehberlik Uygulamaları* (ss. 75-93). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yolal, M. & Sevinç, F. (2020). *Yat Turizminde Rehberlik Uygulamaları*. İçinde V. Altıntaş & Z. Türkmendağ (Ed.), *Alternatif Turizmde Rehberlik Uygulamaları* (ss. 117-140). Ankara: Detay Yayıncılık.

Specialization in Professional Tourist Guiding Profession in Turkey: Current Situation of the Regions and Future Recommendations

Kurtuluş KARAMUSTAFA

Erciyes University, Faculty of Tourism, Kayseri/Türkiye

Bilgehan KILIÇHAN

Erciyes University, Institute of Social Sciences, Kayseri/Türkiye

Extended Summary

It is seen that tourism activities have increased in recent years with the developments in the tourism sector and that there are changing consumption patterns in parallel with this, and it is known that tourists prefer holiday destinations for their special interests. So much so that some alternative tourism types have emerged to respond to the interests, demands, and expectations of tourists, and new ones have begun to be added to these types of tourism every day. Accordingly, the diversity of services for the special interests of tourists has begun to increase. Just as a tourism enterprise directs its services to respond to the interests of tourists, professional tourist guides do not remain indifferent to the interests of tourists and tend to improve themselves and specialize in different areas of their profession.

Nowadays, tourists knock on the doors of professional tourist guides with different desires, demands, and expectations, and they expect them to have in-depth knowledge about the areas they are interested in, as well as demanding that they have skills in their areas of interest. Starting from this point, special interest tours, especially those developed depending on alternative tourism types, have brought professional tourist guides to specialize in different areas of their profession (Arslan, 2018). In addition, professional tourist guides, whose number is increasing day by day, are trying to differentiate themselves from other guides by turning to different fields to gain a competitive advantage among themselves and want to be the sought-after person in special interest tours. Of course, it is not enough to specialize in areas of special interest to be a sought-after person. In addition, it is necessary to have superior foreign language knowledge, general knowledge of culture, high-level human relations, a wide environment, and some managerial knowledge and skills.

Specialization in the professional tourist guiding profession is seen as an extremely important issue, as it is important for those who are already doing this job professionally, as well as for those who will step into this profession and are candidates for professional tourist guides as students. So much so that several different courses on "specialization in professional tourist guiding" are starting to be taught in some higher education institutions at the postgraduate level (Eser, 2020), and some studies have been carried out by academic circles in recent years. When the studies in the literature are examined, it is seen that studies on the subject have been carried out; rather, the importance of specialization in the professional tourist guiding profession (Köroğlu & GÜDÜ Demirbulat, 2017; Arslan, 2018; Yenipınar & Yılmaz, 2019), areas of specialization (Başoda et al., 2018; Sarıbaşı & Öter, 2019; Tanrısever 2019; Güzel, Göksal & Şahin, 2019; Köroğlu & Ulusoy Yıldırım, 2019; Akyurt Kurnaz & Kurnaz, 2019; Gökdemir & Yeşildağ, 2019; Yıldız, 2019; Tetik Dinç & GÜDÜ Demirbulat, 2019; Akdu, 2019; Yetgin, 2019; Ünal, 2019; Balıkoğlu & Karaman, 2019; Keskin, 2019; Ayaz, 2019; Kalyoncu & Yüksek, 2019; Arslan & Çiftçi, 2020; Kargiglioğlu, Erkol Bayram & Bayram, 2020; Türkmendağ & Türkmendağ, 2020; Güçlütürk Baran & Özoğul, 2020;

Yolal & Aşan, 2020 ; Ay & Yetgin, 2020; Yolal & Sevinç, 2020; Köroğlu, et al., 2020; Aylan, 2020) and specialization training (Köroğlu & Gudu Demirbulat, 2017; Arslan, 2018; Yenipınar & Yılmaz, 2019; Ulusoy Yıldırım & Avcıkurt, 2019; Çeşmeci, 2020). However, Turkey is full of tourist attractions and has the potential to organize many different special interest tours. No study has been found that evaluates the areas in which specialized guides may be needed, based on the potential attractions of each region, and makes recommendations to the sector in this context. It can be said that this study is an academically important study to fill the relevant gap in the literature. In addition, it can be stated that this study is useful as a guiding resource for both those who are currently practicing the profession of professional tourist guide and those who are training to practice this profession.

With the change in the perspective of professional tourist guides around the world (turning from a guide who knows everything to a guide who is an expert in his field), various specialization training programs are organized to specialize in certain subjects or regions (Tetik, 2012). In this context, it is stated that specialization in tourist guiding can be examined in two dimensions: destination-oriented and touristic product-oriented. Destination-oriented specialization; While it is grouped in three different areas: domestic tourism, foreign tourism and inbound tourism (to tourists from abroad), touristic product-oriented specialization; regional tourist guide, international guide, protocol guide, cruise guide, city tour guide, museum guide, cultural tour guide, culture-art guide, faith tourism guide, battlefield guide, gastronomy tourism guide, wine tour guide, festival guide, nature tours guide, eco-tourism guide, flora and fauna guide, mountaineering and trekking guide, diving guide, safari guide, adventure tour guide, horseback tour guide, bird watching guide, photography tour guides, health tourism guide, disabled guide, sign language guide and child guide. It can be gathered in many different areas such as tourist guidance for teaching groups (Yenipınar & Yılmaz, 2019). However, in this study, areas of specialization for popular tourism types that attract special attention from tourists are touched upon.

Turkey is a paradise country with tourism potential in every region with its attractions and riches. Although the sun-sand-sea trio is more prominent, many different types of tourism such as culture-art, faith, museum, gastronomy, adventure, nature, activity, and health tourism have the potential to be realized throughout the country. In this context, within the scope of the study, potential areas of specialization have been revealed by considering the main tourist attractions and tourism potentials of each region of Turkey (Table 3).

The Mediterranean, Aegean, and Black Sea Regions stand out as the most popular regions in our country for local and foreign tourists. Although they are essentially regions that attract tourists with their wide beaches, sun, and clear sea, they can also attract the attention of tourists with their cultural routes, art events, gastronomic values, natural beauties, and history. They are also regions with high potential in terms of faith tourism, adventure tourism, health tourism, and nature tourism. The presence of many rich museums in these regions, the presence of large ports, and the hosting of large-scale events also bring about tourism potential for different types of special interest. Although the Marmara Region has sufficient potential to attract tourists, especially with the advantage of having an attractive province like Istanbul within its borders, it carries the potential of the Mediterranean and Aegean Regions and hosts city tours and protocol tours. Our regions that lack the sun-sand-sea trio; It is known that the Central Anatolia, Eastern Anatolia, and Southeastern Anatolia Regions have a very strong potential in the field of tourism with the richness of history, geography, politics, and hosting different beliefs and gastronomic values from past to present.

This study, which is a conceptual study, is likely to provide a different perspective on the studies carried out in the areas of specialization of tourist guides. It is also possible to investigate a similar issue by collecting data through fieldwork from different geographical regions. In this way, similar or different results can be obtained, and more up-to-date data can be provided in the literature. On the other hand, differences between the two different groups can be examined by collecting data from travel agencies and tourist guides and conducting studies to determine the areas of expertise needed by the regions. Students who are currently studying as students in relevant departments of universities can be asked about the areas they want to specialize in, and it can be examined in which areas candidate guides want to specialize in their careers. In light of the data collected from the field, studies can also be carried out to examine whether students are interested in the areas of expertise that are determined to be needed. The fact that the literature remains very untouched on this subject may increase the diversity and number of studies to be conducted in the future.